

Prof. dr hab. Leszek Koczanowicz
SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny
Katedra Kulturoznawstwa

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Doroty Szymborskiej pt. „Filozofia posthumanizmu a praxis robotów w autach autonomicznych w aspekcie zderzenia międzykulturowych systemów Azji i Europy”

Szybki rozwój technologii w różnych obszarach życia codziennego sprawia, że często jesteśmy zaskoczeni dokonującymi się skokowo zmianami. Nasze przygotowanie etyczne może okazać się nieprzydatne wobec zupełnie nowych zjawisk społecznych wprowadzanych przez nauki ścisłe, techniczne czy biologiczne. Jak wiadomo pojawiają się w tym kontekście różnorakie strategie od postulatu zatrzymania rozwoju technologicznego do całkowitej jego afirmacji. Podejmowane są też próby znalezienia takich narzędzi humanistycznych, które pozwoliłyby zrozumieć i oswoić nową rzeczywistość. Oczywiście dużo pisze się o technologiach medycznych, których etyczne aspekty są szczegółowo analizowane, mimo że daleko w tej dziedzinie do osiągnięcia konsensu.

Mniej pisze się o etycznych konsekwencjach rozwoju sztucznej inteligencji, dlatego warto docenić podjęcie tego tematu przez doktorantkę. Skupiła się ona na szczegółowym problemie etyki w konstruowaniu aut autonomicznych. Niewątpliwie jest to ważna kwestia, gdyż wszystko wskazuje na to, że w niedalekiej przyszłości pojazdy te zdominują większość ruchu samochodowego odmieniając znacząco nasze życie. Wysoko więc oceniam wybór tematu pracy, który jest ważki teoretycznie, gdyż umożliwia refleksję nad istotnymi zagadnieniami filozoficznymi, ale też ma implikacje praktyczne.

Struktura pracy zasadniczo odpowiada założonemu tematowi. We Wprowadzeniu Autorka stawia najważniejsze pytania badawcze i osadza je w tradycji filozoficznej czy ogólnie nauk humanistycznych. Kolejne rozdziały pracy stanowią rozwinięcia i odpowiedzi

na sformułowane we Wprowadzeniu najważniejsze zagadnienia. Mamy więc w pracy fragmenty, które definiują najważniejsze pojęcia w niej używane: humanizm, antyhumanizm, transhumanizm, posthumanizm, ale też algorytm, sztuczna inteligencja. Stanowią one dobrą bazę do dalszych rozważań stwarzając dla nich bazę konceptualną, która rozwijana jest w dalszych częściach pracy.

Doktorantka wprowadza też czytelnika w historię powstawania pojazdów autonomicznych na tle rozwoju sztucznej inteligencji oraz konstrukcji samochodów. Wprowadza to do pracy aspekt genetyczny, poznajemy nie tylko stan obecny dyskusji, ale też jego preliminaria, co sprzyja szerszemu spojrzeniu na problem pracy.

Uzyskujemy również wgląd w oficjalne stanowisko Unii Europejskiej w sprawie sztucznej inteligencji i pojazdów autonomicznych, które albo już znalazło, albo znajdzie swe odbicie w aktach prawnych determinujących w dużej mierze sposoby używania takich pojazdów.

Interesujące się też fragmenty pracy dotyczące szeroko dyskutowanych problemów etycznych takich, jak dylemat wagonika czy kwestia wielu rąk, których rozwiązania implikują kształtowanie algorytmów etycznych pojazdów autonomicznych. Autorka pracy przekonująco wskazuje, że wybory etyczne przekładają się na konkretne rozwiązania techniczne, co często nie jest dostrzegane przez samych konstruktorów.

Pokazana jest też historia dyskusji nad tzw. prawami robotów. Tematyka zapoczątkowana została, jak wiadomo, przez słynnego pisarza Isaaca Asimova w jego koncepcji trzech praw, którym podlegają roboty, ale następnie została, jak wskazuje Doktorantka, rozwinięta przez jego następców. Pojazdy autonomiczne, które są oczywiście rodzajem robotów, muszą też być wyposażone w wewnętrzne moduły, w których znajdują się prawa w postaci odpowiednich algorytmów. Zgodzić się należy z Autorką, że prawa te muszą być tak sformułowane, żeby obejmowały możliwie szerokie spektrum przypadków. Mają one

oczywiście sens w sytuacji, w której autonomia pojazdów jest znacząca. Nie zawsze tak się dzieje i w pracy znalazła się dyskusja stopni autonomiczności tych pojazdów.

Pracę kończą rozważania nad uniwersalnością zasad etycznych, które mają regulować działanie pojazdów autonomicznych. Autorka analizuje ten problem w kontekście odmienności etyki europejskiej i chińskiej, co może mieć konsekwencje dla programowania etycznego.

Nawet ten pobieżny przegląd pracy wskazuje, że ma ona charakter przeglądu. Autorka chciała ogarnąć możliwie obszerną dziedzinę refleksji etycznej na pojazdami autonomicznymi. Praca daje wgląd w wiele zagadnień, które mają znaczenie dla podejmowania decyzji dotyczących programowania takich pojazdów. Rozważania Autorki są na ogół jasne i logiczne. W pracy wykorzystano wiele źródeł z różnych dyscyplin naukowych, ale ich wykorzystanie podporządkowane jest celowi nadrzędnemu rozprawy. Można więc powiedzieć, że w pracy doktorskiej został sformułowany problem naukowy i pojawia się w niej zarys jego rozwiązania na tyle, na ile obecny stan technologii na to pozwala.

Niemniej jednak oczywiste jest, że Autorka stanęła przed trudnym wyborem czy starać się pokazać problem możliwie wieloaspektowo, czy też skupić się na pewnych zagadnieniach i szczegółowo je rozważyć. Generalnie rzecz biorąc praca skłania się raczej do tej pierwszej możliwości. Powoduje to, że odczuwa się niedosyt pogłębionej refleksji teoretycznej w niektórych obszarach.

Na przykład niewątpliwie można by wprowadzić nieco więcej wątków do dyskusji filozoficznych problemów sztucznej inteligencji. Szczególnie przydatne byłoby odwołanie się do fundamentalnych prac wybitnego filozofa Huberta Dreyfusa, w których przeprowadził głęboką filozoficzną krytykę fundamentów teoretycznych SI. Jego prace są oczywiście wysoce kontrowersyjne, ale tak czy inaczej warte uwagi.

Autorka w swojej pracy dotyka wielu ważnych pojęć filozoficznych i w niektórych przypadkach pozostaje wrażenie niedosytu. Uderza choćby w rozważaniach w wolnej woli dość pobieżne potraktowanie tego pojęcia, które w końcu jest jednym z kluczowych pojęć dyscypliny prawie od jej powstania.

Wydaje się też, że w niektórych momentach przydałaby się większa precyzja pojęciowa. Na przykład antyhumanizm wiązany jest w pracy z dekonstrukcją Jacques'a Derridy, choć uprzednio hasło to głosiły niektóre nurty strukturalistyczne (choćby marksistowski strukturalizm antyhumanistyczny Louisa Althussera).

Te krytyczne uwagi nie wpływają jednak na ogólnie pozytywną ocenę pracy. Uważam, że praca spełnia warunki stawiane w ustawie rozprawom doktorskim i postuluję dopuszczenie mgr Doroty Szymborskiej do dalszych etapów procedury nadania stopnia doktora.

